

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ไททรงมีพระราชดำรัสถึงความสำคัญ
วัยเด็กและการอบรมเลี้ยงดู เนื่องในปีเด็กสากล พุทธศักราช 2522 ว่า

.....เด็กเป็นผู้นำที่จะได้รับช่วงทุกสิ่งทุกอย่างจากผู้ใหญ่
รวมทั้งการระมัดระวังในการสร้างรักษาความบริสุทธิ์ของประชากรในโลก
ดังนั้นเด็กทุกคนจึงสมควรและจำเป็นที่จะต้องได้รับการอบรมเลี้ยงดูอย่าง
ถูกต้องและเหมาะสม ให้ความสำคัญสร้างสรรคประโยชน์ต่างๆพร้อม
ทั้งการฝึกหัดขัดเกลาความคิดและจิตใจให้ประณีต ใฝ่สรีรศึกษาค้นคว้าในคุณ-
ความดี มีความประพฤติเรียบร้อย สุขุม และมีปัญญาฉลาด แจ่มใสในเหตุผล.....

จากกระแสพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ซึ่งได้
พระราชทานเนื่องในโอกาสปีเด็กสากล พ.ศ. 2522 และผู้วิจัยได้อุญเชิญมาขานกมนั้น จะเห็น
ได้ว่า พระองค์ท่านทรงเล็งเห็นความสำคัญของวัยเด็ก รวมทั้งการอบรมเลี้ยงดู แสดงถึงน้ำ
พระทัยอันเปี่ยมล้นด้วยพระเมตตาการุณาและทรงห่วงใยต่อราษฎรยิ่งนัก แม้แต่เด็กในวันน้อยนินด
ก็ยังอยู่ในพระทัยของท่าน โดยแท้จริงแล้ว วัยเด็กเป็นช่วงวัยที่มีความหมายที่สุด เป็นการเริ่ม
ต้นของชีวิตและเริ่มต้นของทุกสิ่งทุกอย่างที่ประมวลจากเด็กตัวเล็กๆขึ้นมาเป็นผู้ใหญ่ในเวลา
ต่อไป

¹ เอกสารพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวแก่เด็กชาวโลก เนื่องใน
โอกาสปีเด็กสากล พุทธศักราช 2522, หน้า 1.

นักจิตวิทยาคนสำคัญ ซิกมุนด์ ฟรอยด์ (Sigmund Freud) ได้ทำให้เห็นถึงความสำคัญ
 ของประสบการณ์ในวัยเด็กอันจะมีผลโดยตรงต่อลักษณะพัฒนาการและบุคลิกภาพของมนุษย์ในวัยที่
 เติบโตขึ้นเป็นผู้ใหญ่ว่า "ช่วงที่มนุษย์มีการพัฒนาบุคลิกภาพมากที่สุดนั้น เกิดขึ้นในระยะ 5 ปีแรกของ
 ชีวิต¹ ซึ่งสอดคล้องกับความคิดเห็นของเฮฟเฟอร์แมน (Hefferman) กล่าวถึงความสำคัญ
 ของช่วงปฐมวัยที่ว่า "ไม่มีเวลาของการพัฒนาการในช่วงใดที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้และการเปลี่ยนแปลง
 ใดอย่างรวดเร็วเท่า"² และเอกวิทย์ ๗ กลาง นักการศึกษาของไทย ก็มีความคิดเห็นตรงกันว่า
 "เด็กตั้งแต่แรกเกิดจนถึง 6 ขวบนั้นถือว่าเป็น The Most Information Year เป็นช่วงอายุ
 ที่สำคัญที่สุดของชีวิต ถ้าช่วงนี้ได้รับการเลี้ยงดูอย่างดี ถูกสุขลักษณะ ได้รับการกล่อมเกลานิสัย
 เบื้องต้นให้ถูกทาง จะเป็นการเตรียมความพร้อมให้เป็นคนเก่งกลามากขึ้น"³ จะเห็นได้ว่าเด็ก
 ในวัยนี้สามารถเรียนรู้เรื่องราวต่างๆ ได้อย่างรวดเร็ว ผู้ใหญ่ควรจัดประสบการณ์ตลอดจนสภาพ
 แวดล้อมให้เหมาะสมเพื่อเป็นการส่งเสริมพัฒนาการของเด็กทุกด้าน

กอร์ดอน (Ira J. Gordon) ได้กล่าวถึงความสำคัญของสิ่งแวดล้อมไว้ในหนังสือ
 "การศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัย" ว่า
ปีแรกๆแห่งชีวิตวัยเด็ก จะเป็นช่วงเวลาสร้างกายและสติปัญญาเจริญ
 เติบโตเร็วที่สุด ไม่มีช่วงเวลาใดของชีวิตของเขาจะมีความรู้สึกที่ไวและสนองตอบต่อสิ่งแวด
 ล้อมไค้มากเท่านี้ ถ้าสิ่งแวดล้อมที่อยู่รอบตัวเขาขณะนั้นเป็นสิ่งแวดลอมที่ดี ก็จะช่วยส่งเสริมและ
 ขยายพัฒนาการของเขาให้กว้างขวางไกลออกไป แต่ถาอิทธิพลของสิ่งแวดล้อมนั้น "อาจประโยชน์
 หรือเป็นไปในทางก่อให้เกิดการทำลายล้าง ก็จะส่งผลไปในทางลบต่อสติปัญญา แรงกระตุ้น

Sigmund Freud, An Outline of Psychoanalysis (New York : W.W.
 Norton 2 Co., 1949), pp. 26 - 29.

² Helen Hefferman, Guiding the Young Child Kindergarten to
 Grade Three (Poston : D.C. Health, n.d.), p. 2.

³ เอกวิทย์ ๗ กลาง, "แผนการศึกษาชาติ 2520 ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาตอนการ
 ประถมศึกษา," บรรยายพิเศษ ณ ศูนย์ วัสดุการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ 1 สิงหาคม 2520
 (อัครสำเนาะ), หน้า 1.

ความสามารถในการเรียนรู้ ตลอดจนความเข้าใจในตนเอง มนุษย์สัมพันธ์และอื่นๆในเวลาต่อมา..¹

ดังที่กล่าวมาแล้วว่า สิ่งแวดล้อมมีความสำคัญต่อการพัฒนาการของเด็กมาก เด็กจะมีพฤติกรรมที่เหมาะสมตามที่สังคมต้องการหรือไม่ขึ้นอยู่กับสิ่งแวดล้อมที่เด็กได้รับ ทั้งจากตัวบุคคลและกิจกรรมต่างๆที่เด็กมีส่วนร่วม "ในช่วงนี้เด็กจะได้อ่านรู้การเปลี่ยนแปลงและปรับปรุงกิจกรรมเพื่อตอบสนองต่อสถานการณ์ที่ได้รับจากสิ่งแวดล้อม"

สิ่งแวดล้อมทางสังคมแห่งแรกที่เด็กเริ่มมีการติดต่อกับสังสรรค์ด้วยกัน คือบ้าน และถัดมาคือโรงเรียน อันเป็นสิ่งแวดล้อมทางสังคมที่กว้างขวางออกไป เด็กจะเรียนรู้การปรับตัวให้เหมาะสมต่อสถานการณ์แวดล้อมที่ต่างออกไปจากบ้าน เด็กวัยนี้ชอบเรียกหลายอย่างเช่น วัยเด็กตอนต้น วัยเด็กเล็ก เด็กก่อนวัยเรียน เด็กระดับปฐมวัย หรือเด็กวัยอนุบาล

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ได้กล่าวถึงเด็กก่อนวัยเรียนในการทำวิจัยเรื่อง การจัดบริการศูนย์เด็กก่อนวัยเรียน ไว้ว่า

เด็กวัยอนุบาล คือ เด็กที่อายุระหว่าง 4 - 6 ปี เมื่อเด็กอายุพ้นวัย 4 ปี ย่างเข้าปีที่ 5 เด็กจะเข้าสู่ระยะตอนปลายของวัยเด็กตอนต้น (Early Childhood) และเตรียมพร้อมที่จะจากบ้านสู่โรงเรียน เป็นวัยของการตระเตรียมที่จะเข้าสู่โรงเรียน และกฎเกณฑ์ของสังคมที่จริงจังขึ้น เด็กต้องเตรียมพร้อมสำหรับช่วยเหลือตนเอง การยอมรับบุคคลอื่น นอกเหนือไปจากคนในครอบครัวของตน การปรับตัวเข้ากับชอกกดันและกฎเกณฑ์ต่างๆ การอยู่รวมหมู่รวมพวกและความคิดพัฒนาที่จะมีความสนใจและตั้งใจรับบทเรียนต่างๆในชั้นประถมได้ ฉะนั้นในช่วงวัยของระยะ

¹Hera J Gordon, Early Childhood Education (Chicago : The National Society for the Study of Education, 1972), pp. 2 - 3.

²สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, การจัดบริการศูนย์เด็กก่อนวัยเรียน (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์เอราวัณการพิมพ์, 2523), หน้า 61.

อายุ 4 - 5 ปี และบางคนอาจถึงปี 6 จึงเป็นวัยที่เตรียมเด็กให้พร้อมสำหรับการรับบทเรียน กฎเกณฑ์ของบังคับ การควบคุมตนเอง ช่วยเหลือตนเอง การแยกจากบ้านไปสู่สภาพโรงเรียนที่แท้จริง รู้จักรับมิตรภาพและเล่นกับเพื่อน มีความเป็นเด็กหญิง เด็กชาย ไคสมบูรณ์ พร้อมทั้งแก้ปัญหาข้อขัดแย้งทางเอคิบัลโตแล้วด้วย¹

จะเห็นได้ว่าเมื่อเด็กก้าวออกจากสังคมของบ้าน เด็กจะต้องปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมของสังคมภายนอกมากมาย สถานที่เด็กจะได้รับการเรียนรู้ และฝึกฝนตนเองให้เกิดพฤติกรรมที่เหมาะสมในการปฏิบัติกิจกรรมต่างๆคือโรงเรียน

ยี (Yee) กล่าวว่า โรงเรียนเป็นองค์การทางสังคมอย่างหนึ่ง เมื่อเป็นองค์การทางสังคมก็เป็นระบบการปฏิสัมพันธ์ (Interaction) ของคนในองค์การนั้น นั่นคือโรงเรียนจะมีการปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน นักเรียนกับนักเรียน และนักเรียนกับตัวแทน (Agencies) อื่นๆ โดยเฉพาะการปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนนั้นมอทธิพลมาก ถ้าปฏิสัมพันธ์กันในทางบวกก็จะช่วยส่งเสริมการเรียนรู้และการปรับตัว แต่ถ้าปฏิสัมพันธ์ในทางลบ ก็จะทำให้นักเรียนเกิดความคับข้องใจ²

จากทฤษฎีปฏิสัมพันธ์ การปฏิสัมพันธ์ หมายถึง ความเกี่ยวข้องกับสองตัวแปรที่เกี่ยวข้องกันคือ ความรู้สึกและกิจกรรม คือสิ่งที่บุคคลกระทำและแนวทางที่เขารู้สึก หรือแบบฉบับการติดต่อสื่อสารความแก่เกี่ยวของซึ่งกันและกัน ถ้าการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นในตัวแปรหนึ่งก็จะได้รับความ

¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 31.

² Yee, อ้างถึงใน ประคอง ประสิทธิ์พร, "ความสัมพันธ์ระหว่างปฏิสัมพันธ์ของครูกับนักเรียนในด้านการเรียนการสอนกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและการปรับตัวของนักเรียน". (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2519), หน้า 14.

กระทบกระเทือนในลักษณะใดลักษณะหนึ่ง¹ หรืออาจกล่าวให้ชัดเจนได้ยิ่งยกว่า "การปฏิสัมพันธ์ คือ ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่เกิดจากความรู้สึกและกิจกรรมที่บุคคลปฏิบัติต่อกันและทำให้เกิดการสะท้อนกระทบต่อพฤติกรรมตลอดจนบุคลิกภาพ"²

อาจกล่าวได้ว่า เมื่อเด็กก้าวเข้าสู่สังคมภายในโรงเรียน เด็กจะปะทะสังสรรค์กับบุคคลภายนอกซึ่งไม่ใช่พ่อแม่ ญาติพี่น้อง นั่นคือ ครู และ เพื่อนๆ ครูจะเป็นบุคคลแรกที่เด็กเกี่ยวข้องกับ เด็กจะถือว่าครูคือตัวแทนของพ่อแม่ และจะคอยๆ เรียนรู้ รับรู้ และถูกชักจูงต่างๆ ที่ครูเป็นผู้ถ่ายทอดให้ทั้งทางตรงและทางอ้อม เด็กจะมีพฤติกรรมที่พึงประสงค์หรือไม่ ส่วนหนึ่งเกิดจากการปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนในขณะที่ทำการเรียนการสอนนั่นเอง

แบรดฟอร์ด (Bradford) กล่าวว่า "กระบวนการเรียนการสอนเป็นการติดต่อกันระหว่างบุคคล ดังนั้นความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนซึ่งอยู่ในรูปของการกระทำและคุณลักษณะของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ย่อมมีอิทธิพลต่อฝ่ายตรงข้าม³ ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของกรมสามัญศึกษา เรื่อง ผลสัมฤทธิ์ของชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 เมื่อเทียบกับหลักสูตร ว่า "ครูเป็นผู้นำและมีอิทธิพลทั้งทางตรงและทางอ้อม เพื่อให้ผู้เรียนมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปตามจุดหมายทางไว้"⁴

¹ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, "การจัดบริการศูนย์เด็กก่อนวัยเรียน," หน้า 9.

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 15.

³

Ieland P. Bradford, "Group Forces Affecting Learning," Journal of the National Association of Women Deans and Counselor xxxlil

(April 1960) : 116 - 120.

⁴ กรมสามัญศึกษา, กองการประถมศึกษา, ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 เมื่อเทียบกับหลักสูตร (กรุงเทพฯ : กองการประถมศึกษา, 2511), หน้า 34.

และยังมีผลงานวิจัยที่สนับสนุนผลของการปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน คือ ผลงานวิจัยของแกริสัน (Garrison) ซึ่งพบว่า " พฤติกรรมของนักเรียนสัมพันธ์กับพฤติกรรมของครูอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ " ¹

จากผลงานวิจัยที่กล่าวมาแล้ว อาจสรุปได้ว่า ครูเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญมากที่สุดในที่จะแปรเปลี่ยนพฤติกรรมของนักเรียนให้เป็นไปได้ทั้งทางบวกและทางลบ ถ้าครูช่วยให้นักเรียนเกิดพฤติกรรมทางบวกมากขึ้นเท่าไร ก็เท่ากับช่วยให้เด็กมีความสุขในการเรียน ตลอดจนการดำเนินชีวิตในภายหน้าได้เป็นอย่างดี สอดคล้องกับคำกล่าวของ กุลทรัพย์ ชันรุ่งโรจน์ ที่ว่า " ครูและนักเรียนเป็นบุคคลที่ควรสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด ปฏิสัมพันธ์ของครูกับนักเรียนเป็นปัจจัยสำคัญข้อหนึ่งที่ทำให้การศึกษามีประสิทธิภาพตามวัตถุประสงค์ " ²

นอกจากเด็กนักเรียนจะมีปฏิสัมพันธ์กับครูแล้ว ยังมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอีกกลุ่มหนึ่ง คือ กลุ่มเพื่อน ซึ่งถือว่า การที่เด็กได้ปะทะสังสรรค์กับเพื่อน เป็นวิธีแรกที่ช่วยให้เด็กรู้จักการปรับตัวให้เข้ากับสังคม ทำให้เด็กรู้จักทั้งการให้และการรับ รู้จักการรอคอย การที่จะรู้ว่าเด็กคนใดมีความสามารถอยู่ร่วมกับคนอื่นได้ดีเพียงใด สังเกตได้จาก พฤติกรรมทางสังคม (Social Behavior) ของเด็กที่แสดงออก ซึ่งพฤติกรรมทางสังคมของเด็กจะเป็นไปตามรูปแบบลักษณะแบบแผนของการพัฒนาการทางสังคมของเด็ก (Social Development) ซึ่งได้มีนักจิตวิทยาหลายท่านจัดแบ่งพัฒนาการทางสังคมของบุคคลไว้เป็นช่วงวัยต่างๆ และแต่ละช่วงวัยจะมีลักษณะพัฒนาการที่เด่นเฉพาะ ในที่นี้ผู้วิจัยจะเน้นเฉพาะช่วงวัยเด็กตอนต้น หรือเด็กก่อนวัยเรียนในช่วงอายุ 4-6 ปี เท่านั้น

¹Ronal Joseph Garrison, " Comparison of verbal Behavior of Teacher and Pupil in Lesson Designed to Achieve Response, " Dissertation Abstracts 28 (July 1976) : 818 A

²กุลทรัพย์ ชันรุ่งโรจน์, "ความสัมพันธ์ระหว่างครูและนักเรียน" วิทยานิพนธ์ปริญญาโท มหาวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2495, หน้า 3.

เพียเจต์ (Piaget) ได้ศึกษาพัฒนาการทางสังคมของชีวิตมนุษย์ และแบ่งการพัฒนาการออกเป็น 3 ระยะ เด็กปฐมวัยจะมีลักษณะพัฒนาการอยู่ในระยะที่ 2 ซึ่งเป็นระยะที่เด็กจะเข้าไปสู่ความสัมพันธ์ในสังคมที่แท้จริง เด็กจะคอยๆลดการปฏิบัติตนเองเป็นศูนย์กลางลง และเริ่มเข้าใจว่า ในสังคมที่แท้จริงนั้นจะต้องมีการติดต่อซึ่งกันและกัน¹

เฮอรลอค (Hurlock) นักจิตวิทยาการศึกษาที่สำคัญอีกผู้หนึ่ง ได้กล่าวถึงความสำคัญ ของพัฒนาการทางสังคมของเด็กวัยก่อนวัยว้าว เป็นระยะที่เตรียมตัวเด็กให้พร้อมที่จะออกสู่ โลกและสังคมภายนอก เป็นระยะที่เด็กต้องได้รับการเรียนรู้กฎ ระเบียบต่างๆของสังคม เริ่มเรียน รับผิดชอบการอยู่ร่วมกับบุคคลอื่น ทั้งรวมวัยและต่างวัย เรียนรู้ที่จะติดต่อกับสังคมและสมาคมภาย นอก เด็กพร้อมที่จะปรับตัวเข้ากับคนอื่นและให้ความร่วมมือกับกิจกรรมการเล่นเป็นกลุ่ม จากการ ศึกษากิจกรรมการเล่นเป็นกลุ่มของเด็ก พบว่า ทักษะและพฤติกรรมทางสังคมที่ปรากฏในช่วงวัยนี้ คือ การต่อต้าน การร้าว การทะเลาะวิวาท การแข่งขันชิงดีชิงเด่น การร่วมมือ การเป็นผู้นำ การเป็นผู้ตาม การมีใจกว้างขวาง การเป็นที่ยอมรับของกลุ่ม ความเห็นอกเห็นใจ การรู้จักให้ รู้จักรับ การรู้จักแพะนะ ซึ่งพฤติกรรมเหล่านี้จะมีความสำคัญต่อบุคลิกภาพของเด็กเป็นอย่างมาก และการที่เด็กจะเข้าสังคมได้หรือไม่ขึ้น อยู่กับสิ่งสำคัญ 3 ประการ คือ 1) ลักษณะพฤติกรรม ที่เหมาะสมตามแนวที่สังคมยอมรับ 2) บทบาทในสังคม คือ แบบแผนพฤติกรรมที่ยึดถือปฏิบัติเป็น ธรรมเนียมในสังคม ซึ่งแต่ละสังคมจะไม่เหมือนกัน การปฏิบัติตนไม่เหมาะสมกับบทบาทที่กำหนดไว้ เป็นมาตรฐานสำหรับสมาชิกในสังคม จะทำให้เกิดปัญหาในการปรับตัว 3) ทักษะติดต่อสังคม หมายถึง ความรู้สึกของเด็กที่มีต่อสังคม เด็กจะต้องรู้สึกว่าเขาตนเองเป็นหน่วยหนึ่งของสังคม มีหน้าที่ จะต้องเกี่ยวพันและให้ความร่วมมือกับหน่วยงานต่างๆในสังคม คนที่เข้าสังคมได้จะต้องรู้สึกพอใจ ในกิจการทางสังคม²

¹ Piaget, อ้างถึงใน จิตรา วสุวานิช และ คณะ, จิตวิทยาเด็ก (พระนคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2519), หน้า 110 - 111.

² Elizabeth B. Hurlock, Child Development, 5 th ed. (New York : McGraw - Hill book Co., 1972), pp. 228 - 237

ศรีเรือน แก้วกังวาล มีความเห็นเกี่ยวกับพัฒนาการและพฤติกรรมทางสังคมของเด็กระดับปฐมวัย สอดคล้องกับแนวคิดของเฮอริลด์ เขากล่าวว่า ประสิทธิภาพทางสังคมของเด็กก่อนวัยเรียน มีความสำคัญอย่างมากต่อลักษณะนิสัยทางสังคมของเด็กวัยต่อไป เพราะเป็นระยะวางรากฐาน เขาจะเป็นคนซื่อฉลาด เกือบตัว ชอบเข้าสังคม ก้าวร้าว ออมชอม เห็นแก่ตัว ชอบช่วยเหลือ ชอบเป็นผู้นำ ชอบเป็นผู้ตาม สมชาย สมหญิง หรืออย่างไคนั้น ขึ้นอยู่กับความประทับใจของเขา ความสุข ความทุกข์ ที่เขาได้รับจากการเห็นแบบอย่างจากการอบรมสั่งสอน และจากการสมาคมกับบุคคลต่างๆ ทั้งรวมวัย และต่างวัย ในระยะก่อนวัยเรียนนี้เอง¹

จากความคิดเห็นของนักการศึกษาหลายท่านที่กล่าวมาแล้ว แสดงว่า ในวัยเด็กตอนต้น หรือระดับปฐมวัยนี้ ลักษณะพัฒนาการทางสังคม คือ การเริ่มนำตนเองเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของสังคม สามารถจับบทบาทของตนเองในฐานะผู้มีส่วนร่วมในสังคม สิ่งที่จะช่วยให้เห็นบทบาทของเด็กคือ พฤติกรรมทางสังคมของเด็กที่แสดงออก ซึ่งอาจจะเกิดได้ทั้งพฤติกรรมทางบวกและทางลบ และพฤติกรรมทางสังคมจะเป็นเครื่องชี้ให้เห็นว่า เด็กมีพัฒนาการทางสังคมเป็นไปตามระดับช่วงวัยของตนหรือไม่ และถ้าเด็กได้รับการส่งเสริมให้เกิดพฤติกรรมทางสังคมที่เหมาะสม ก็จะช่วยให้เด็กสามารถดำเนินชีวิตต่อไปในสังคมได้อย่างเป็นสุข

จากข้อมูลดังกล่าวมาแล้วข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน และพฤติกรรมทางสังคมของนักเรียนระดับปฐมวัย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง พฤติกรรมต่างๆ ที่เกิดขึ้นในห้องเรียน ไม่ว่าจะเป็นพฤติกรรมปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน หรือระหว่างนักเรียนด้วยกันเอง พฤติกรรมต่างๆ ที่เกิดขึ้นในห้องเรียนนั้นเป็นไปโดยอัตโนมัติ ตัวครูและนักเรียนเองก็ไม่มีความรู้สึกว่า พฤติกรรมต่างๆ ที่ตนแสดงออกไปนั้นเป็นไปในลักษณะที่แตกต่างกันมากนักเลยเพียงใด แต่พฤติกรรมที่เกิดขึ้นเองที่จะเป็นเครื่องชี้ให้เห็นว่า สภาพปฏิสัมพันธ์ระหว่าง

¹ ศรีเรือน แก้วกังวาล, จิตวิทยาพัฒนาการ (พระนคร : แพรวพิทยา, 2513),

ครูกับนักเรียน รวมทั้งพฤติกรรมทางสังคมของนักเรียนของไทยเรานั้น มีความเหมาะสมและช่วยส่งเสริมพัฒนาการแก่เด็กทุกคนแล้วเพียงไร

หลังจากที่ผู้วิจัยได้ศึกษา ค้นคว้าหาความรู้ เกี่ยวกับวิธีการที่จะศึกษาและวิเคราะห์เกี่ยวกับพฤติกรรมปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน และพฤติกรรมทางสังคมของนักเรียนระดับปฐมวัย อย่างมีประสิทธิภาพแล้ว พบว่า ระบบการสังเกตของ เนด เอ แพลนเดอร์ส (Ned A Flanders) ที่เรียกว่า "Flanders Interaction Analysis Categories System"¹ น่าสนใจมาก ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาระบบการสังเกตของแพลนเดอร์สโดยละเอียด แล้วนำมาปรับปรุง คัดแปลงให้เหมาะสม เพื่อนำไปใช้ในการสังเกตและบันทึกพฤติกรรมปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน

ผู้วิจัยมีความสนใจและเห็นความสำคัญของการจัดการศึกษาระดับปฐมวัย เพราะเป็นการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานของประเทศ ที่จะต้องเชื่อมโยงไปสู่ระดับการศึกษาภาคบังคับ ในช่วงเวลาที่ผ่านมานี้ ผลปรากฏว่า เนื่องจากการไม่ได้เตรียมตัวเด็กเข้าเรียนในชั้นประถมศึกษา ทำให้อัตราการตกชั้นของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ค่อนข้างสูง² ซึ่งน่าจะหมายถึง การจัดการให้เด็กปฐมวัยที่เป็นพื้นฐานของการศึกษาระดับประถมศึกษาอย่างไม่เพียงพอนั่นเอง

สายสุรี จุติกุล ผู้อำนวยการโครงการนโยบายและแผนพัฒนาเด็กระยะยาว ได้ให้สัมภาษณ์ทางวิทยุกระจายเสียง เมื่อวันที่ 20 ธันวาคม พ.ศ. 2522 ว่า เด็กประถมศึกษาอายุละ 10 ที่สอบตกตลอดเวลาที่ผ่านมานี้ หรืออาจกล่าวได้ว่า ประมาณ 800,000 คน ต่อปี คิดเป็นเงินถึงปีละ 1,057 ล้านบาท นับว่าเป็นการสูญเสียทรัพยากรไปอย่างน่าเสียดายที่สุด นอกจากนั้นใน

¹Ned A Flanders, Analysing Teaching Behavior (Massachusetts : Addison - Wesley Publishing Company, 1970), p. 488.

²คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, รายงานการสัมมนาการวิจัยประสิทธิภาพโรงเรียนประถมศึกษา (กรุงเทพฯ : คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2511), หน้า 10.

คานเด็กก่อนวัยเรียน ในปัจจุบันมีหน่วยงานถึง 11 หน่วยงาน ที่เข้าไปช่วยเหลือเด็กที่มีอายุระหว่าง 3 - 6 ขวบ ซึ่งก็สามารถช่วยได้เพียงร้อยละ 7 - 8 ของเด็กในกลุ่มอายุนี้เท่านั้น

ผู้วิจัยเห็นพ้องกับข้อคิดของ สายสุรี จุติกุล ถ้าจะขจัดปัญหาที่น้อยลง น่าจะทำได้โดยการจัดบริการและการจัดการศึกษาให้แก่เด็กระดับปฐมวัย ปัจจุบันนี้เด็กเป็นจำนวนมากที่ขาดโอกาสในการเตรียมความพร้อมก่อนที่จะเข้าเรียนในชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ดังนั้นจึงเกิดปัญหาในการปรับตัวให้เข้ากับสภาพการเรียนการสอนที่ระเบียบแบบแผนตายตัว ในที่สุดนักเรียนก็จำเป็นต้องเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 อีก 1 ปี จึงจะได้รับความรู้ครบถ้วนตามหลักสูตร ผู้วิจัยมีความเชื่อว่า ถ้าได้มีการจัดบริการและการศึกษาให้แก่เด็กระดับปฐมวัยโดยทั่วถึงอย่างน้อยที่สุดประมาณ 1 ปี ก่อนเข้าเรียนในชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 คือ ช่วงอายุ 5 - 6 ปี ก็จะช่วยให้เด็กได้รับประสบการณ์ต่างๆอย่างพอเพียง เพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมให้แก่เด็ก และเชื่อได้แนวทางการสอบตกซ้ำชั้นในชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 จะน้อยลงอย่างแน่นอน

ปัจจุบันหน่วยงานที่รับผิดชอบการจัดการศึกษาระดับปฐมวัยมากที่สุดคือ โรงเรียนประถมศึกษาและโรงเรียนเทศบาล ซึ่งเป็นโรงเรียนของรัฐ มีหน้าที่จัดการศึกษาภาคบังคับทั่วประเทศ จากการสำรวจของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ในปี พ.ศ.2520 แจ้งว่า "ในหน่วยงานทั้งสองประเภทมีโรงเรียนซึ่งเปิดสอนชั้นเด็กเล็กถึง 1566 แห่ง จากจำนวนทั้งสิ้น 4487 แห่ง² และในปี พ.ศ.2521 มีจำนวนรวมกันถึง 2614 แห่ง³

¹ สายสุรี จุติกุล, ผู้อำนวยการโครงการนโยบายและแผนพัฒนาเด็กระยะยาว, สัมภาษณ์ทางวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย เรื่องโครงการเด็กระยะยาว, 20 ธันวาคม 2522.

² สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, การจัดศูนย์เด็กก่อนวัยเรียนในประเทศไทย (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์เจริญผล, 2522), หน้า 15.

³ สำนักงานปลัดกระทรวง, กองแผนงาน, "สถิติการศึกษามัธยมศึกษา 2521" (พระนคร : กองแผนงาน, ([ม.ป.ป.]), หน้า 17 - 18.

มีห้องเรียนเล็กเล็กรวมกันทั้งสิ้น 3017 ห้องเรียน แสดงว่าจำนวนนักเรียนชั้นเล็กเล็กมีแนวโน้มสูงขึ้นทุกปี

ผู้วิจัยมีความเห็นว่า น่าจะได้มีการศึกษาเกี่ยวกับการจัดการศึกษาระดับปฐมวัยในโรงเรียนประถมศึกษาและโรงเรียนเทศบาล โดยศึกษาเกี่ยวกับลักษณะการปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน และพฤติกรรมทางสังคมของนักเรียนระดับปฐมวัยที่เกิดขึ้นในห้องเรียนชั้นเล็กเล็กของโรงเรียนทั้งสองประเภท ซึ่งจะทำให้โคทราบถึงสภาพการเรียนการสอนในห้องเรียนชั้นเล็กเล็ก และยังได้ทราบถึงคุณลักษณะรวมๆของเด็กไทยระดับปฐมวัยซึ่งกระจายอยู่ทั่วประเทศอีกด้วย

เมื่อต้นปีการศึกษา 2524 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติได้จัดทำ "โครงการประสิทธิภาพของการจัดบริการสำหรับเด็กปฐมวัย" โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ ประเมินผลโครงการต่างๆที่อยู่ในระดับปฐมวัย โดยแบ่งขอบข่ายของการศึกษาออกเป็น เรื่องย่อยๆหลายเรื่อง และยังได้สนับสนุนให้ผลิตปริญญาโท ภาควิชาประถมศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จำนวน 8 คน ได้เข้าร่วมในโครงการนี้ด้วย โดยให้ศึกษาในหัวข้อเรื่อง พฤติกรรมปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนและพฤติกรรมทางสังคมของนักเรียนระดับปฐมวัย

ผู้วิจัยเป็นนิสิตผู้หนึ่งที่ไม่มีโอกาสเข้าร่วมในโครงการนี้ โดยทำการศึกษาค้นคว้าและดำเนินการวิจัยในหัวข้อเรื่อง "พฤติกรรมปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน และพฤติกรรมทางสังคมของนักเรียนระดับปฐมวัย เปรียบเทียบระหว่างโรงเรียนประถมศึกษาในสังกัดคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติกับโรงเรียนเทศบาล" ซึ่งผู้วิจัยมีความสนใจอยู่แล้ว และมั่นใจว่า ขอคนพบต่างๆจากการวิจัยครั้งนี้จะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการจัดการศึกษาในระยะอันใหม่ ประสิทธิภาพ และได้ผลตรงตามเป้าหมายยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อสังเกตและวิเคราะห์พฤติกรรมปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนระดับปฐมวัยของโรงเรียนประถมศึกษาและโรงเรียนเทศบาล ใน ภาคกลาง ภาคเหนือ ภาคใต้ และภาคอีสาน
2. เพื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนระดับปฐมวัยระหว่างโรงเรียนประถมศึกษา กับ โรงเรียนเทศบาล ใน ภาคกลาง ภาคเหนือ ภาคใต้ และภาคอีสาน
3. เพื่อสังเกตและวิเคราะห์พฤติกรรมทางสังคม ของนักเรียนระดับปฐมวัยของโรงเรียนประถมศึกษาและโรงเรียนเทศบาล ใน ภาคกลาง ภาคเหนือ ภาคใต้ และภาคอีสาน
4. เพื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมทางสังคมของนักเรียนระดับปฐมวัย ระหว่างโรงเรียนประถมศึกษา กับ โรงเรียนเทศบาล ในภาคกลาง ภาคเหนือ ภาคใต้ และภาคอีสาน
5. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมปฏิสัมพันธ์กับพฤติกรรมทางสังคมของนักเรียนระดับปฐมวัยในโรงเรียนประถมศึกษา กับ โรงเรียนเทศบาล ใน ภาคกลาง ภาคเหนือ ภาคใต้ และภาคอีสาน

สมมุติฐานของการวิจัย

1. พฤติกรรมปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนในชั้นเรียนระดับปฐมวัยในโรงเรียนประถมศึกษา กับ โรงเรียนเทศบาล มีความแตกต่างกัน
2. พฤติกรรมทางสังคมของเด็กระดับปฐมวัยในโรงเรียนประถมศึกษา กับ โรงเรียนเทศบาล มีความแตกต่างกัน
3. พฤติกรรมปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมทางสังคมของเด็กระดับปฐมวัย ในโรงเรียนประถมศึกษาและโรงเรียนเทศบาล

ขอบเขตของการวิจัย

1. ตัวอย่างประชากรในการวิจัยครั้งนี้ เป็นครูและนักเรียนในชั้นเด็กเล็ก ในโรงเรียนประถมศึกษาและโรงเรียนเทศบาล ใน ภาคกลาง ภาคเหนือ ภาคใต้ และภาคอีสาน

2. การรวบรวมข้อมูลได้มาจากการบันทึกพฤติกรรมปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน โดยไม่แยกราชวิชา และพฤติกรรมทางสังคมของนักเรียน บันทึกเฉพาะสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในห้องเรียนเท่านั้น

3. การวิจัยครั้งนี้ไม่คำนึงถึง

3.1 อายุ วุฒิ เพศ และประสบการณ์ในการสอนของครู

3.2 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน

3.3 สภาพแวดล้อมของโรงเรียน

3.4 อาชีพและฐานะทางเศรษฐกิจของบิดามารดา หรือผู้ปกครองของนักเรียน

ขอทดลองเบืองตน

1. พฤติกรรมปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน และพฤติกรรมทางสังคมของนักเรียน ภายในห้องเรียน ถือว่าเป็นการแสดงออกอย่างจริงจัง เป็นข้อมูลที่เพียงพอ สามารถสังเกตและจดบันทึกได้

2. การสังเกตและจดบันทึกพฤติกรรมปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน และพฤติกรรมทางสังคมของนักเรียนระดับปฐมวัยของคณะผู้วิจัย ถือว่ามีความเข้าใจตรงกันทุกประการ

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ศึกษา ค้นคว้า และรวบรวมข้อมูล ที่เกี่ยวกับพฤติกรรมปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน และพฤติกรรมทางสังคมของเด็กระดับปฐมวัย และการจัดการศึกษาสำหรับเด็กระดับปฐมวัย จาก หนังสือ เอกสาร วารสาร และผลงานวิจัยทั้งของประเทศไทยและของต่างประเทศ

2. สร้างเครื่องมือ 2 ชนิด คือ

2.1 แบบสังเกตพฤติกรรมปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนระดับปฐมวัย

2.2 แบบสังเกตพฤติกรรมทางสังคมของนักเรียนระดับปฐมวัย

นำเครื่องมือไปทดลองใช้ ตามลำดับชั้นตามดังนี้

3. นำเครื่องมือไปทดลองใช้ ตามลำดับชั้นตามดังนี้

3.1 นำเครื่องมือทั้งสองชุดไปให้ครูผู้สอนทางการศึกษาระดับปฐมวัย จำนวน 5 ท่าน พิจารณาตรวจสอบ และให้ข้อเสนอแนะ เพื่อแก้ไข

3.2 นำเครื่องมือที่ปรับปรุงแล้วไปทดลองใช้กับครูและนักเรียนที่ไม่ใช่ กลุ่มตัวอย่างประชากร ที่ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กตำบลนครชัยศรี อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไข เพื่อให้เครื่องมือครอบคลุมพฤติกรรมทุกด้าน

3.3 นำเครื่องมือชุดที่สมบูรณ์แล้ว ไปทดลองใช้กับครูและนักเรียนที่ไม่ใช่ กลุ่มตัวอย่างประชากร ที่ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กตำบลคลองหนึ่ง อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี เพื่อหาความเที่ยงและประสิทธิภาพของเครื่องมือ

4. สุ่มตัวอย่างประชากร ซึ่งเป็นครูและนักเรียนระดับปฐมวัยในโรงเรียนประถมศึกษา และโรงเรียนเทศบาล ใน ภาคกลาง ภาคเหนือ ภาคใต้ และภาคอีสาน ปีการศึกษา 2524

5. เตรียมการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยจัดทำตารางเวลาที่จะออกไปเก็บรวบรวมข้อมูล ทุกโรงเรียนที่เป็นตัวอย่างประชากร พร้อมทั้งส่งหนังสือขอกองแจงให้ทราบล่วงหน้าไปยัง กระทรวง กรม จังหวัด และโรงเรียน

6. เก็บรวบรวมข้อมูล โดยคณะผู้วิจัย จำนวน 8 คน

7. วิเคราะห์ข้อมูลโดยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป SPSS- (Statistical Package for Social Sciences) เพื่อหาความถี่ วิเคราะห์ความแปรปรวน และหาความสัมพันธ์ของพฤติกรรมสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนและพฤติกรรมทางสังคมของนักเรียน

8. สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

พฤติกรรมปฏิสัมพันธ์ หมายถึง การพูดและ/หรือการแสดงท่าทางโต้ตอบกันระหว่างครูกับนักเรียน
ในขณะที่มีการเรียนการสอน

พฤติกรรมทางสังคม หมายถึง การพูดและ/หรือการแสดงท่าทางโต้ตอบกันระหว่างนักเรียนกับ
นักเรียน ในขณะที่ทำกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งร่วมกันภายในห้องเรียน

การศึกษาระดับปฐมวัย หมายถึง การศึกษาที่จัดสำหรับเด็กก่อนวัยเรียน

โรงเรียนประถมศึกษา หมายถึง โรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษา
ศึกษาแห่งชาติ ในส่วนที่เคยสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัด

โรงเรียนเทศบาล หมายถึง โรงเรียนประถมศึกษาสังกัดเทศบาล

ครู หมายถึง ครูที่สอนนักเรียนเด็กเล็กในโรงเรียนประถมศึกษากับโรงเรียนเทศบาล

นักเรียน หมายถึง นักเรียนเด็กเล็กชายและหญิงในโรงเรียนประถมศึกษากับโรงเรียนเทศบาล

รหัส หมายถึง ตัวเลขประจำตัวอย่างพฤติกรรมปฏิสัมพันธ์ที่บันทึกพฤติกรรมปฏิสัมพันธ์ระหว่าง
ครูกับนักเรียน มีทั้งสิ้น 42 รหัส

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

1. เป็นแนวทางในการศึกษาเกี่ยวกับปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนในชั้นเรียนของ
เค็กระกำปฐมวัย
2. เป็นแนวทางในการศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมทางสังคมและนำไปสู่การเสริมสร้าง
พฤติกรรมทางสังคมที่พึงประสงค์แก่นักเรียนระดับปฐมวัย
3. ได้ทราบถึงความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน และพัฒนาการทางสังคมของนักเรียน
เด็กเล็กในโรงเรียนประถมศึกษาและโรงเรียนเทศบาลในทุกๆภาค
4. เป็นข้อเสนอแนะและวิธีการที่ครูจะเข้าใจนักเรียน จากการศึกษาปฏิสัมพันธ์ระหว่าง
ครูกับนักเรียน รวมถึงเข้าใจพัฒนาการทางสังคมของนักเรียนระดับปฐมวัย
5. เป็นข้อคิดสำหรับผู้บริหารการศึกษาในการวางแผนพัฒนาเด็กในอนาคต
6. เป็นแนวทางในการหารูปแบบจัดการศึกษาของเค็กระกำปฐมวัยที่เหมาะสม ซึ่งจะ
เอื้อต่อพัฒนาการทางสังคมของเด็ก ได้ดีที่สุด
7. เป็นข้อมูลสำหรับนักการศึกษาในการพิจารณาขยายการศึกษาภาคบังคับสู่ระดับที่
ต่ำกว่า 6 ขวบ